

Осуществляется разработка нормативных правовых и методических вопросов обязательного страхования лесов как объекта собственности и страхования гражданской ответственности за причинение ущерба лесному хозяйству, что позволит внедрить новые – экономические (рыночные) методы в практику охраны и защиты леса, как элемента окружающей природной среды, обеспечить дополнительное целевое защищенное финансирование подготовительных (предупредительных) мероприятий по охране и защите леса, мероприятий по обнаружению и тушению пожаров, лесовосстановлению на площадях, пострадавших от воздействия природных и антропогенных факторов.

В связи с резким увеличением в последние годы содержания CO₂ в атмосфере, возникновением "парникового эффекта" и связанного с ним глобального изменения климата разрабатываются проекты по созданию лесосырьевых плантаций, позволяющих "ввести в эксплуатацию" дополнительный канал депонирования углерода из атмосферы.

В целях информационного обеспечения устойчивого управления лесами и охраной окружающей природной среды создана национальная база данных о лесах России и динамических процессах в лесных экосистемах. После завершения формирования геоинформационной системы "Леса России" на федеральном уровне ведется активная работа по созданию ГИС регионального и локального уровней.

УДК 330

Доц. Л.В. Рібун, к.е.н. – УкрДЛТУ

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМ РЕСУРСОЗБЕРІГАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ВИРОБНИЦТВА

Розглядається проблема зростаючого навантаження сучасного виробництва на оточуюче середовище та її відображення в економічній науці і, зокрема, економічній теорії. Автор обґрунтовує необхідність більш широкого трактування предмету економічної теорії, саме з врахуванням екологічного аспекту сучасного виробництва, необхідності інтеграції наукових досліджень з метою вироблення ефективної ресурсозберігаючої, у тому числі природозберігаючої, концепції економічного зростання національної економіки.

Doc. Lubomyr Ribun – USUFWT

Actualization of problems of resource saving in conditions of contemporary industry

The article deals with the problem of the increasing impact of contemporary industry on the environment and its reflection in economic science, and, especially, economic theory.

The author motivates the necessity of wider explanation of the subject of economic theory, especially taking in to account the ecologic aspect of modern industry, the necessity of integration of scientific investigation aimed to form the effective resource saving, besides, nature saving conception of economic increase of the national economy.

Сучасна економіка здійснює суттєвий негативний вплив на оточуюче природне середовище, який виходить за рамки його відтворювальних можливостей. При цьому виникає об'єктивне протиріччя між двома рівнозначними суспільними потребами: по-перше, потребою у подальшому розвитку виробництва і, по-друге, у збереженні нормальних природних умов життя людей. Це протиріччя є наслідком тривалого розвитку виробництва на традиційних ресурсно-витратних прин-

ципах. Воно проявляється у формуванні та посиленні в останні десятиліття екологічних обмежень дальшого розвитку національної економіки.

Це екологічне обмеження склалось і посилюється у двох основних напрямках: по-перше, у розширенні кола природних компонентів виробництва, які стають дефіцитними, що призводить до подорожчання виробництва (енергоносії, питна та технічна вода) і, по-друге, у суттєвому погіршенні природних умов людського існування, що призводить до росту захворювань населення, і, відповідно, до збільшення суспільних витрат на їх ліквідацію і профілактику (Чорнобиль, Закарпаття, "незрозумілі" хвороби дітей в Чернівцях, Червонограді, південно-східних областях України), що у кінцевому рахунку також є фактором подорожчання виробництва.

Ці обмеження свідчать, що у сучасній господарській діяльності продовжують переважати технологічно застарілі ресурсовитратні методи виробництва, які обумовлюють дестабілізацію оточуючого середовища порушенням природної рівноваги та екологічно небезпечними відходами і забезпечують приріст виробництва за рахунок руйнування природних умов існування людей. Зрозуміло, що на цих традиційних методах виробництва нова економічна система України не може бути створена.

Розв'язання цього нового об'єктивного протиріччя між суспільними потребами у подальшому розвитку виробництва і збереженні оточуючого середовища, подолання виникаючих екологічних обмежень виробництва можливе тільки шляхом його екологізації. Це означає ресурсозберігаючо-природоохоронну орієнтацію подальшого розвитку продуктивних сил на якісно нових принципах безвідходності, регенерації, рециркуляції, утилізації, які забезпечуватимуть одночасно високу ефективність використання ресурсів і збереженість природного середовища відповідно до змін у процесах матеріального виробництва.

Така якісна перебудова продуктивних сил під тиском екологічних обмежень означає, що виникла нова об'єктивна закономірність: необхідність відповідності темпів і рівня економічного зростання національної економіки загальним умовам збереження природного середовища.

Під впливом цієї закономірності практично у всіх розвинутих державах світу відбуваються якісні зміни у матеріально-технічній та технологічній базі виробництва – виникають нові малоресурсомісткі та регенераційні види виробництва, природоохоронні технології і цілі утилізаційні галузі. Причому розвиток таких виробництв почався ще в 70-ті роки ХХ ст. Зростаюча суспільна необхідність у такій перебудові національної економіки, на жаль не знайшла широкого відображення ні в одному з документів по реформуванні економічної системи України.

На основі сказаного вище обґрунтовано виникає питання про зміни в об'єкті економічної теорії як науки. Предметом економічної теорії були і залишаються економічні відносини. Але об'єкт цих відносин, які раніше обмежувалися відносинами між людьми з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ, тобто сферою відтворення матеріальних благ, які забезпечували людське існування, у сучасних умовах розширюється, включаючи у себе також і відносини між людьми з приводу збереження та відтворення природного середовища. Тому предметом економічної теорії як науки, виходячи з реалій сьогодення, слід вважати систему відносин з приводу ефективного використання обмежених виробничих (і, у першу чергу, природних) ресурсів та управління ними з метою

максимального задоволення потреб людини і суспільства та збереженні і відтворенні природного середовища.

Об'єктивна необхідність в екологізації виробництва реалізується як шляхом максимальної раціоналізації виробничого ресурсоспоживання, так і у забезпеченні безпосередньої природоохоронності виробництва. Визнання суспільної необхідності ресурсозберігаючо-природоохоронної орієнтації виробництва ставить перед економічною наукою, і у тому числі перед економічною теорією ряд проблем, які вимагають невідкладного рішення.

Відомо, що у марксистській економічній доктрині вихідною ланкою у системі економічних законів був загальний закон відповідності виробничих відносин характеру і рівню розвитку продуктивних сил. Питання про те, чому, тобто яким вимогам повинні відповідати самі продуктивні сили, в аспекті суспільних обмежень їх впливу на природне середовище практично у масштабах суспільства, а значить і в економічній теорії не виникало. Але у сучасних умовах, при екологічних обмеженнях, породжених виробництвом, характер, рівень та структура продуктивних сил повинні відповідати загальним умовам збереження оточуючого середовища. І ця об'єктивна умова повинна бути домінуючою при формуванні стратегії економічного зростання, співвідношенні чинників економічного зростання як на державному, так і регіональному і місцевому рівнях, а значить і об'єктом пильної уваги зі сторони економічної теорії.

У зв'язку зі запропонованим розширенням предмету економічної теорії виникає питання про розмежування сфер наукових досліджень між нею і економікою природокористування. Економіка природокористування у широкому розумінні цього терміну, на нашу думку, це наука про ефективне господарювання у безпосередньо тих галузях, які експлуатують природні ресурси, вона акцентує увагу на економічних методах раціонального використання конкретних видів природних ресурсів. Предметом же економічної теорії є вивчення системи економічних відносин з врахуванням екологічних факторів та розробка загальнометодологічних підходів в умовах екологізації всіх галузей економіки.

Суспільна значимість і глобальність екологічних проблем зробила їх з 70-х років ХХ ст. об'єктом постійної і все зростаючої уваги зі сторони економічної науки. Оскільки збереження природного середовища від негативного впливу виробництва стало постійним об'єктом досліджень економічної теорії, то з цього виникає об'єктивна необхідність "екологізації" ряду теоретичних економічних представлень, розробки нових наукових підходів, які дозволяють оцінювати динаміку економічних відносин з позицій їх відповідності завданням гармонізації взаємодії природи та суспільства.

Література

1. Дорогунцов С., Федоришева А., Ральчук О. Сталий розвиток в управлінні еколого-економічними системами – економіка України, 2001, № 1, С. 74-83.
2. Савченко О. Економіка природокористування у системі державного стандарту освіти. – Економіка України, 2001, № 9, С. 63-67.
3. Порфирьев Б. Н. Экологическая экспертиза как метод минимизации риска экологических катастроф и предотвращения экологических кризисов. Философские проблемы социальной экологии. М., 1989.

УДК 339.9:630*903

Асист. Т.Ю. Туницья¹, к.е.н. – УкрДЛТУ

ПОЛІТИКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ВИМОГ²

Через призму лісвничої проблематики документів ООН – "Порядку денного на ХХІ століття" та "Заяви про принципи щодо лісів", – розглядаються питання формування економічної політики сталого розвитку лісового господарства України з урахуванням сучасних міжнародних вимог, зокрема, екологічного імперативу.

Taras Tunytsa – USUFWT

Policy of sustainable development of forestry in Ukraine taking into account current international requirements

In the light of forest problems focused in the UN Documents – "Agenda for the XXI Century" and "Principles on Forests", – the article deals with the issues of forming the economic policy of sustainable development of forestry in Ukraine taking into account current international requirements, as well as the ecological imperative.

Лісове господарство відіграє суттєву роль в економіці України. Крім того, ліси виконують важливі екологічні функції щодо регулювання кисневого балансу атмосфери, оздоровлення природного життєвого довкілля, формування клімату, водорегулювання, захисту ґрунтів від ерозії тощо. Тому розробка політики сталого розвитку лісового господарства є не лише внутрішньодержавним пріоритетом, але і вимогою міжнародного співтовариства.

Концептуальні основи світової політики сталого розвитку, у тому числі глобальної політики використання, охорони та відтворення лісових ресурсів визнані всіма країнами – членами ООН. На основі принципів та критеріїв глобальної політики сталого розвитку необхідно формувати відповідну національну лісову політику.

Проблеми формування національної лісової політики розглядаються у працях багатьох авторів, зокрема, С.А. Генсірука [1], І.М. Синякевича [6]. Настав час аналізувати процес формування політики сталого розвитку лісового господарства України з точки зору вимог світового лісового господарства. Адже знищення або деградація лісів в одній частині планети негативно впливає на клімат та інші природні процеси в іншій її частині. Лісові ресурси планети становлять єдину глобальну екологічну систему. Через те лісове господарство кожної окремо взятої країни є органічною складовою частиною світового лісового господарства. Розвиток національного лісового господарства має оцінюватися на основі міжнародно визнаних принципів, критеріїв та індикаторів згідно з концепцією еколого-економічної ефективності, яка повинна прийти у ХХІ столітті на зміну концепції традиційної, суто економічної ефективності.

Виходячи з цього, міжнародні аспекти глобальної політики сталого розвитку повинні стати стрижневими процесу формування та реалізації національної політики сталого розвитку лісового господарства.

* * * *

¹ Тарас Юрійович ТУНИЦЬЯ, асистент кафедри міжнародних економічних відносин Львівського НУ ім. І.Франка. Львів, вул. Університетська, 1. Тел.: 75-77-15. E-mail: ttunytsya@yahoo.com

² Представлена академіком ЛАН України С.А.Генсіруком